

בנווה צדק מעולים חדשים, שמעתי פעם אנשים אומרים זה לזה: "ישתפר מעט המצב ונחזור לרוסיה". ואני, הציוני הקטן בן השבע, הזדעזעתי. ישבתי וכתבתי מכתב נרגש לילדי הגולה: "ילדים יהודים, דברו על לב אבותיכם שיבואו לארץ ישראל, כי זאת היא ארצנו"... וכן הלאה. המכתב התפרסם בעתון "עולם קטן", עתון ילדים שיצא לאור בירושלים. אמא היתה בטוחה שבוודאי אהיה מנהיג ציוני, או לפחות סופר.

בתקופת מגורינו ביפו נולד לנו אח. קראו לו איתן. בהיותו בן חדשים אחדים נפטר. אני זוכר את אמא מתהלכת עם התינוק על הידיים, מתהלכת, מתהלכת, ופתאום שולחת אותי לקרוא לאבא... התינוק מת.

אמא נולדה וגדלה בעיר ששמה רומני, בפלך פולטבה באוקראינה. אביה, סבי ישראל זלטופולסקי, היה סוחר אמיד שסחר בטבק ובצרכי עישון. המשפחה היתה מתבוללת, בבית דיברו רוסית ולא אידיש. בעיר רומני שררה אווירה ציונית ואמא כנראה הושפעה ממנה. רבים מאנשי העליה השנייה, וביניהם מוותיקי נהלל, היו בני עיר זו וסביבתה. פנחס רוטנברג⁵ וחיים ארלוזורוב⁶ היו גם הם מיוצאי רומני. אמי, מריה זלטופולסקי, בשמה אז⁷, הכירה את אבי יוסף מרקובסקי עם בואו לרומני, העיר הגדולה, מעירתו הקטנה סמיונובקה שבפלך צ'רניגוב. יוסף מרקובסקי היה אותה עת בחור כבן 25, הספיק ללמוד בישיבה, ונתפס להשכלה ולציונות. לאחר נישואיהם עברו לעיר יקטרינוסלב ושם כבר היו ציונים פעילים בחוגו של מנחם אוסישקין. בעיר זו נולדנו אנו, שני ילדיהם הגדולים. לי בחרו את השם יהודה, ולאחותי קראו רוחמה.

לאחר זמן קיבל אבא משרת מורה בעיר ילץ. המעבר לילץ, שהיתה מחוץ לתחום המושב⁸ ליהודים, היתה כרוכה בלימוד מקצוע. (יהודי קיבל זכות ישיבה בעיר רק אם היה בעל מלאכה). אבא למד אז כריכת ספרים. יתכן שבחר במקצוע זה כי היה חובב ספר. מכאן ואילך, בכל נדודיו היו איתו כלי העבודה המיוחדים, והוא המשיך תמיד לכרוך ספרים, בעיקר את ספריו שלו. בילץ נולדו שני ילדים נוספים למשפחה, תמר ועמנואל. אחרי שבע-שמונה שנות נשואים ומגורים ברומני, יקטרינוסלב וילץ, לקחו הורי,